

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 สำหรับการปฏิบัติราชการ
THE APPLICATION WAY ON THE NOBLE EIGHTFOLD PATH PRINCIPLES FOR
GOVERNMENT SERVICE PERFORMANCE

ศรวิสัย มณีโลกย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2557

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 สำหรับการปฏิบัติราชการ

ศรวัสย์ มณีโลกย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2557
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE APPLICATION WAY ON THE NOBLE EIGHTFOLD PATH PRINCIPLES FOR GOVERNMENT SERVICE PERFORMANCE

Sorrawat Maneeloke

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2014

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 สำหรับการปฏิบัติราชการ” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....
(พระสุธีธรรมานวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

.....ประธานกรรมการ
()

.....กรรมการ
()

.....กรรมการ
()

.....กรรมการ
()

.....กรรมการ
()

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

พระมหาปรีดา ขนดีโสภโณ ดร. ประธานกรรมการ
ดร.อุทัย เอกสะพัง กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....
(ศรวาสัย มณีโลกย์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 สำหรับ
การปฏิบัติราชการ

ผู้วิจัย : นายศรวิทย์ มณีโลกย์

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาปรีดา ขนดีโสภโณ, ดร.	ปธ. 3, พธ.บ., M.A., Ph.D.
: ดร.อุทัย เอกสะพัง	พธ.บ., พธ.ม., Ph.D.

วันที่สำเร็จการศึกษา :2557

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาหลักอริยมรรคมีองค์ 8 (2) เพื่อศึกษาปัญหาของการปฏิบัติราชการ ของไทย และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ ของไทย ดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาหลักอริยมรรคมีองค์ 8 จากพระไตรปิฎก หนังสือของปราชญ์ทางพุทธศาสนา หนังสือและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ศึกษาปัญหาของการปฏิบัติราชการ ของไทยจากกฎหมายและระเบียบราชการ กฎ กฎเกณฑ์ หลักเกณฑ์ และหลักการต่างๆ จาก เว็บไซต์ของส่วนราชการ ตลอดจนเว็บไซต์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป และศึกษาแนวทางการประยุกต์จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หนังสือวิชาการ ตลอดจนเว็บไซต์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวิชาการ หนังสือ เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ทางวิชาการ รวมทั้งข้อมูลและความรู้ทางอินเทอร์เน็ต นำข้อมูลและความรู้ที่ได้มาจัดประเภทตามหัวเรื่องที่กำหนด แล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ อธิบายข้อมูลเชิงพรรณนา เรียบเรียงและนำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักอริยมรรคมีองค์ 8 นั้น เกี่ยวข้องกับหลักอริยสัจ 4 หลักไตรสิกขา หลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท และหลักไตรลักษณ์ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาพฤติกรรมหรือการกระทำ ที่ไม่ถูกต้องดีงาม ทางกาย วาจา จิตใจ และจิตใจของมนุษย์ ซึ่งมี การพัฒนาไปตามหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาทซึ่งเป็นหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง และใช้แนวทางของศีล สมาธิ และปัญญา ตามหลักไตรสิกขา เนื่องจากหลักอริยมรรคมีองค์ 8 สรุปลงได้ในหลักไตรสิกขา แต่เรียงลำดับใหม่เป็น ปัญญา ศีล สมาธิ แสดงให้เห็นถึงการเน้นเรื่องปัญญา อย่างไรก็ตามทั้งไตรสิกขาและอริยมรรคมีองค์ 8 ล้วนเป็นหลักธรรมที่เป็นไปตามหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท กล่าวคือ ศีลเป็นเหตุปัจจัยของสมาธิ สมาธิเป็นเหตุปัจจัยของปัญญา และปัญญาเป็นเหตุปัจจัยของศีล อาจกล่าวได้ว่าทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ต่างก็เป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลัก อริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สติปัฏฐาน 4

สัมมปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 ธาตุ 4 ชันธ 5 อายุตนะภายใน 6 และกฎแห่งกรรม

2. ปัญหาของการปฏิบัติราชการสามารถสรุปได้ 3 ประการ ประกอบด้วย
 (1) ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องดีงามของข้าราชการ ซึ่งต้องแก้ไขให้ข้าราชการเป็นข้าราชการที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม มีพฤติกรรมในการปฏิบัติราชการที่ถูกต้องดีงามทางกาย วาจา และจิตใจ
 (2) ปัญหาวิธีปฏิบัติราชการที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ ซึ่งต้องแก้ไขให้ข้าราชการใช้ปัญญาในการปฏิบัติราชการให้ถูกต้องตามนโยบาย กฎหมาย ระเบียบราชการ และหนังสือสั่งการต่างๆ และ
 (3) ปัญหางานราชการไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ ซึ่งต้องแก้ไขให้งานราชการเกิดประสิทธิผล ประสิทธิภาพ คุณภาพ และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร การปกครอง โดยปัญหาของการปฏิบัติราชการทั้ง 3 ประการนี้ ล้วนแต่ต้องใช้ร่างกาย วาจา จิตใจ ความคิด สติ ปัญญา ความเพียร และสมาธิ ในการ แก้ไขปัญหาและปฏิบัติราชการในทางที่ถูกต้องดีงามทั้งสิ้น

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการ ปฏิบัติราชการทั้ง 3 ประการดังกล่าว โดยเน้นการพัฒนาจิตใจของข้าราชการให้เป็นสัมมาทิฐิ เพื่อให้เป็นหลักธรรมนำวิถีการกระทำทางจิตใจหรือมนตรให้เป็นสัมมาสังกัปปะ การกระทำทางวาจาหรือวจีกรรมให้เป็นสัมมาวาจา การกระทำทางกายหรือกายกรรมให้เป็นสัมมากัมมันตะ โดยมีหลักธรรมที่เป็นกำลังอันประกอบด้วยสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เป็นกำลังที่ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิเพื่อนำไปสู่การมีสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา และ สัมมากัมมันตะ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นในการแก้ปัญหาของการ ปฏิบัติราชการทั้ง 3 ประการดังกล่าว เพื่อให้ข้าราชการ ปฏิบัติราชการให้เป็นสัมมาอาชีวะ โดยพัฒนาองค์มรรคทั้ง 8 ประการไปพร้อมๆกันตามหลักมรรคสมังคี รวมทั้งหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 หลักไตรสิกขา หลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท และหลักไตรลักษณ์ ประกอบกับหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 สัมมปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 ธาตุ 4 ชันธ 5 อายุตนะภายใน 6 และกฎแห่งกรรม

Thesis Title : The Application Way on The Noble Eightfold Path Principles
for Government Service Performance

Researcher : Mr. Sorrawat Maneeloke

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: PhramahaPreeda Khantisopano, Dr. Pali 3, B.A., M.A., Ph.D.

: Dr. Uthai Eksaphang B.A., M.A., Ph.D.

Date of Graduation :2014

Abstract

The objectives of this thesis are as follow (1) To study the noble eightfold path principles , (2) To study the problems of Thai government service performance and (3) To study the application way on the noble eightfold path principles for solving the problems of Thai government service performance. The research is carried out by studying the noble eightfold path principles from the Tipitaka, books written by Buddhist Philosophers and various books and documents related to the noble eightfold path principles, studying the problems of Thai government service performance from the laws, official regulations, rules, and various principles from official websites as well as other reliable websites, and studying the application way from the dictionary of royal academy, technical books, and trustworthy websites. Moreover, studying from the secondary documents; such as research works, thesis, texts, books, documents including information and knowledge from internet. After that the information and knowledge are classified, analyzed, synthesized, interpreted, explained in detail, composed, summarized and recommended.

The findings were as follows.

1. The noble eightfold path principles are related to the Four noble Truths, the threefold Training, the Specific Conditionality, the Dependent Origination and the three Characteristics. The subject matter of the noble eightfold path principles is useful to solve the problems or to develop human being bad behaviour or wrong action that is done through body, speech, mind and view. The solution or the development according to the noble eightfold path principles is in agreement with the Specific Conditionality and the Dependent Origination which is the middle way and in the direction of the threefold Training which consists of precept, concentration and wisdom because the noble eightfold path principles can be concluded in the threefold Training but it is arranged in new order; that is

wisdom, precept and concentration. That is the emphasis on wisdom. However, both the threefold Training and the noble eightfold path principles are the Dhamma doctrines which are in accordance with the Specific Conditionality and the Dependent Origination; that is, precept is the cause of concentration, concentration is the cause of wisdom and wisdom is the cause of precept, so we can say that all of those are the cause of each other. Moreover, there are doctrines which support the practice of the noble eightfold path principles; namely, the Four Satipatthanas, the Four Sammappadhanas, the Four Iddhipadas, the Five Indriyas, the Five Balas, the Seven Bojjhangas, the Four primary Elements, the Five Khandhas, the Six Internal Sense-organ, and the Law of Kamma.

2. The problems of Thai government service performance can be concluded in three items, consisting of (1) the problems of government officials' wrong and bad behaviour which must be solved and changed to be good government officials who have moral principles, ethical conduct and behavior of performing government service in a right and good manner through body, speech, and mind. (2) the problems of government officials' wrong procedures of government service performance that must be resolved. The government officials should perform the government service with wisdom according to the policies, laws, official regulations and various orders. (3) the problems of government services that are not successful in developing country. So the government service must be improved to reach effectiveness, efficiency, quality and its final result must be effective to the country development in the field of economics, society, politics, administration, and governing. The three items of these problems must be solved by using body, speech, mind, thought, mindfulness, wisdom, effort and concentration in performing government service in a right and good action.

3. The application way on the noble eightfold path for solving the three items of government service performance is emphasized on cultivating government officials' mind to become right understanding so the right understanding leads the action of mind or mental action to become right thought, the action of speech or verbal action to become right speech, and the action of body or bodily action to become right action. These actions are activated by the three powerful Dhamma doctrines, consisting of right effort, right mindfulness and right concentration which generates the right understanding and leads to right thought, right speech, and right action which is the necessary qualification in solving the problems of government service performance in the way of right livelihood by developing the noble eightfold path principles all together (at one and the same time) according to the principle of

Maga-Samaggi including other doctrines of Buddhist Dhamma concerned, consisting of the Four Noble Truths, the threefold Training, the Specific Conditionality the Dependent Origination, the Three Characteristics and the doctrines which support the practice of the noble eightfold path principles; namely, the Four Satipatthanas the Four Sammappadhanas, the Four Iddhipadas, the Five Indriyas, the Five Balas, the Seven Bojjhngas, the Four Primary Elements, the Five Khandhas, the Six Internal Sense-organ, and the Law of Kamma.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายท่านที่ได้เมตตาช่วยเหลือแนะนำให้งานลุล่วงตามวัตถุประสงค์

ขอกราบขอบพระคุณพระมหาปรีดา ขนติโสภโณ , ดร. ประธาน กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ดร.อุทัย เอกสะพัง กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้เมตตาให้คำชี้แนะแนวทางการเขียนวิทยานิพนธ์จนได้เนื้อหาวิทยานิพนธ์ที่ครบถ้วนสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณ คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ที่ให้โอกาสในการศึกษาและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา

ขอขอบคุณเจ้าของเอกสาร หนังสือ ตำรา ผลงานทางวิชาการ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ทุก ๆ ฉบับ ที่ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษา

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ที่อำนวยความสะดวกในการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขอขอบคุณ ผศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว ที่ให้คำแนะนำในการเขียนหัวข้อวิทยานิพนธ์และการเขียนบทคัดย่อภาคภาษาอังกฤษ

ขอขอบคุณท่านผู้ประสานงานข้อมูลการทำวิทยานิพนธ์ และผู้ใกล้ชิด ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนในทุก ๆ เรื่อง จนทำให้ผู้วิจัยได้รับประโยชน์จากการศึกษา

อานิสงส์ใดที่จักพึงบังเกิดจากการทำวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา ครูอาจารย์ ผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ศรวิสัย มณีโลกย์

.....2557

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตการวิจัย	3
1.4 ปัญหาที่ต้องการทราบ	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	4
1.6 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
1.7 วิธีดำเนินการวิจัย	9
1.8 ประโยชน์ที่ได้รับ	10
บทที่ 2 หลักอริยมรรคมีองค์ 8	11
2.1 ความหมายของอริยมรรคมีองค์ 8	11
2.2 ความสำคัญของอริยมรรคมีองค์ 8	14
2.3 องค์ประกอบของหลักอริยมรรคมีองค์ 8	17
2.4 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับอริยมรรคมีองค์ 8	27
2.5 หลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8	33
บทที่ 3 ปัญหาของการปฏิบัติราชการของไทย	40
3.1 ความหมาย หลักการ และเป้าหมายของราชการ	40
3.2 ความหมาย หลักการ และเป้าหมายของการปฏิบัติราชการ	48
3.3 ปัญหาของการปฏิบัติราชการของไทย	61

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	64
4.1 ความหมายของการประยุกต์	64
4.2 การประยุกต์หลักอริยมรรคหมวดปัญญา	65
4.3 การประยุกต์หลักอริยมรรคหมวดศีล	77
4.4 การประยุกต์หลักอริยมรรคหมวดสมาธิ	84
4.5 การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบกับหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	94
4.6 การประยุกต์เชิงปฏิบัติการตามหลักมรรคสมัยคี่ และหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจนูปบาท เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	99
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	102
5.1 สรุปผลการวิจัย	102
5.2 ข้อเสนอแนะ	106
บรรณานุกรม	108
ประวัติผู้วิจัย	111

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาทิฐิเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	72
4.2	สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาสังกัปปะเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	77
4.3	สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	79
4.4	สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมากัมมันตะเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	80
4.5	สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	83
4.6	สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาวายามะเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	86
4.7	สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาสติเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	89
4.8	สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาสมาธิเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	92
4.9	สรุปแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ร่วมกับหลักธรรมที่เกี่ยวข้องและหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	94

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
4.1 สรุปแนวทางการประยุกต์เชิงปฏิบัติการตามหลักมรรคสมังคี และหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจนูปบาท เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	100

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 ในการอ้างอิง โดยจะระบุ เล่ม /ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที่ .ปา. (ไทย) 11/331/255. หมายถึง พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 331 หน้า 255

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ม.อ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุपरูปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.จุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จุฬนิทเทส	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภ.วิ. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)